3

¶ Tractat⁹ beati bernhardi de plāctu btē marie

Q Vis dabit capiti meo aquam et oculꝭ meis ymbrē lacrimaꝝ ut poſſim deflē p diem ⁊ noctem· donec ſeruo ſuo appa reat dn̄s iheſus viſu vel ſomno conſolans aīam meā. Vos filie iheruſalem ſponſe dilecte mecum lacrimas fundite donec ſponſus ī ſua ſpecioſitate benign⁹ ac ſuauis occurrat. Recolite recolite·et ſedula mente pēſate q̄ꝫ ſit amarū ab ipſo ſepari cui nupſiſtis·cui vos in omī ſanctitate vouiſtis vouiſtis vota reddite ea. Vos ipas xp̄o vouiſtis vos ipſas ēddite deo currite filie·currite virgīēs ſacre currite matres·xp̄o caſtitatem vouentes. Omēs ad virgīeꝫ currite·que genuit criſtū. Ipa enim portauit regē illum ſe oī corde petēti datura Ipſa genuit eū·lactauit eū·⁊ die octaua circūci dit·⁊ quadrageſimo die in templo preſentauit. fugiens ab herode in egiptū portās lactans eū et nutriens. Crede firmiter q̄ erat inter feīas mini ſtrantes ei·hanc puto fuiſſe int̄ illas dolentes q̄ lamētabantur flentes dn̄m. Poterat enim et hec eſſe inter illas feminas·ad quas Iheſus imperio ẏmo plenus obprobrio·ſputis illuſus flagellis afflictus ſibi in angariā mortis baiulans crucem cōuerſus ait filie iheruſalem nolite flere ſuper me ꝫ ſup vos ipſas magis flete·⁊ ſup filios veſtros

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DUSSELDORF

Universitäts- und Landesbibliothek Düsseldorf

Putas ne dña mundi· dña mea· dilecta mea· di
lecta eiuſdem criſti· eſt ne verum qđ dico. Bene
obſecro dicas ſeruo tuo decus paradiſi· gaudium
celi· veritatem huius rei .Obliuiſcē tamen rogo
doloris quem tunc te paſſam non dubito fuiſſe.
O vtinam ſic inhereret quotidie viſceribus meis
dolor ſicut inheſit tunc tuis. O vtinam die illa qua
aſſumpta fuiſti in celum· ut gauderes ineternum
cum tuo dilecto filio michi tuas lacrimas īdicaſ
ſes ut per illas cognoſcerem q̄ntum tibi amaritu
dinis fuerit cum ihesum dilectum filium tuum vi
deres crucifixum. Heu non parum olym dilectū
clauis in ligno confixum· capite inclinato . ſuum
ſanctiſſimum exalare ſpiritum videns. Sed peto
ne te moueāt verba que dico· cum tamen ſaxa de
berent ſcindi ad iſta. Quis vnq̄ ſurſum vel pere
grinans in terra deorſum audiens vel mente per
tractans· quomodo factus eſt obprobrium homi
num ipſe dñs āgelorum· et abiectio plebis· ipſe fi
lius dei patris. Quis ſe vnq̄ a lacrimis contine
at. Veruntamen tu gaude gaudio magno ab ip
ſo nunc glorificata in celis· que in mente clauis
amariſſime fuiſti confixa pijſſime mortis· michi
tamen obſecro lacrimas illas infunde quas ipſa
habuiſti in ſua paſſione· et ut in hijs efficiar lar
gior de paſſione filij tui dei et domini nr̄i verba ī
uicē oferat⁹· maria te dep̄cor ſemē veritatis q̄ mī es et

virgo ſum e trinitatis. Cui illa reſpondit illud qđ Maria reſpondet
queris cōpūctiuum eſt ⁊ magni doloris. Sꝫ quia
iam glorificata ſum: flere nō poſſum. Tu cum la
crimis ſcribe. que cū magnis doloribus ipſa pſen
ſi flere ꝓpto michil me aliud libꝫ. Sꝫ miſer ego
cor lapideū habeo. ⁊ ideo flere nequeo. O regina
celi mater crucifigida ꝙ iubes ⁊ prebe qđ cupio
Audit ſeruꝰ tuus dicat dn̄a mea. Dic ſi in iheruſa
lem eras quādo captꝰ tuus filius fuit ⁊ vinctus.
⁊ ad annā tractus ⁊ ductꝰ. Cui illa reſpondit. in
iheruſalem erā. quando hec audiui greſſu quali
cūqꝫ potui ad deum meū flens ꝑueni. Cumqꝫ fuiſ
ſem illū intuita pugnis ꝑcuti. alapis cedi. ſpinis
coronari. ⁊ obprobrium hoim fieri: cōmota ſunt
omia viſcera mea. ⁊ defecit ſpiritus meus. ⁊ non
erat michi vox neqꝫ ſenſus erāt mecū ⁊ mee ſoro
res ⁊ alie femine multe plāgentes quaſi vnigeni
tū. inter quas erat maria que ſup omēs excepta
me ſola dolebat dum criſtꝰ filius meus precone
clamante et pylato impante ſibi baiulans crucē
traheretur factus ē cōcurſus populoꝝ poſt ipſum
euntium. ⁊ cōculcātium ipſum. Alij eni ſupriden
tes ⁊ illudentes ei. Et alij ꝓiciebant lutum ⁊ ſter
cora ⁊ immunditiam i caput ⁊ in faciem eius heu
heu ꝑcutitur facies decora quā deſiderant angeli
ꝓſpicē quā cherubin ⁊ ſeraphin ardēter ꝓſpitiūt
Velat᷑ vtteꝰ. ſputis linitur. alapis cedit᷑. ſeqbar

ihesum cristum ego mestiſſima mater cum muli
eribus que ſecute eum fuerāt a galilea miniſtran
tes ei. a quibus velut mortua tenebar quouſqȝ p
uentum eſt vbi crucifixerunt eum ante me. Jpſe
videns me fuit in cruce eleuatus ⁊ in ligno duriſ
ſimis clauis confixus. Ego videns eum ⁊ ipſe vi
dens me. plus dolebat de me q̄ꝫ de ſemetipſo. Jpſe
autem tāq̄ꝫ agnus coram tondente ſe vocem nō
dabat. nec aperiebat os ſuum. Aſpiciebam ego
infelix ⁊ miſera dominū ⁊ filium meum pendentē
⁊ morte turpiſſima morientem. tanto dolore ⁊ me
ſticia ⁊ triſticia. vexabar in mente q̄ non poſſent
explicari ſermone. nec mirum diſcurrebat enim
ſanguis ex quatuor partibus rigantibus: nudis
manibus ⁊ pedibus confixis in ligno. de vultu il
lius pulchritudo effluxerat. Et qui erāt pre filijs
hominum ſpecioſus videbatur omnium oculis
indecorus. iſte erat dolor maximus. quia vide
bam me deſeri ab ipſo quem gerebam. nec ſuper
erat alius quia michi erat vnicus. et ideo non po
terat i me ſe capere quicq̄ꝫ dolor meus. vox mea
omnis perierat. ſed dabam gemitus ſuſpiriaqȝ
doloris. volebam loqui. ſed dolor meus rum
pebat verba. quod verbum iam mente concep
tum. dum ad formacionem Pretenderat oris
ad ſe imperfectum reuocabat dolor. non mini
mus cordis Vox triſticie ſonabat foris.

vulnus annũtiãs mentis. verba donabat amor
que rauca ſonabãt. Nam lingua vocis ingrã pdi
derat vſus loquendi. videbam morientẽ quẽ dili
git aĩa mea ꝛ tota liquefacta eſt pre doloris ãgu
ſtia. Aſpiciebat ipẽ vtrumqꝫ benigniſſimo vultu
me matrem ſuam plorantẽ. et me verbis paucis
voluit cõſolari. Sꝫ ego conſolari nullo mõ potui
flebam dicendo. ꝛ dicebã fiendo. fili mi ve michi.
q̃s michi dabit ut ego moriar ꝑ te. miſera quid
faciam. Moritur filius. ꝛ cur nõ moritur ſecũ hec
meſtiſſima mater eius. O fili mi quid faciã mater
vnica. fili mi dilectiſſime noli me derelinquere pꝰ
te. Trahe me ad teipſum ut ipſa moriar tecũ ma
le ſolus morieris. tecũ pereat mater iſta tua genitrix
O mors miſera noli michi pcere. tu michi ſola p
cunctis places extra vires trucidas matrẽ cũ filio
perime fili dulcis vnice ſingulare gaudium. vita
anime mee. ꝛ omẽ ſolatiũ. fac ut ego moriar que
te ad mortem genui. o fili recognoſce miſeram ꝛ
exaudi vocẽ meam. Decet enim filium exaudire
matrem deſolatam. exaudi obſecro in tuo me ſu
ſcipe patibulo ut qui vna carne i vnũ ꝛ vno amo
re ſe diligũt. ꝛ vna morte pereant. o iudei miſeri
o iudei impij. nolite michi pcere. ex quo vnicũ na
tum meũ crucifigitis. matrẽ crucifigite. aut alia
qualicũqꝫ ſeua morte perimite. dũmõ ſimul cum
filio meo finiam vitã. Male ei ſolꝰ moritur orbatis

orbem radio· me in dei filio gaudio dulcoris. Vi
ta mea moritur· ſalus mea perimit· ac de terra tol
litur omis ſpes mea. Cur ergo viuat poſt filium
mater in doloē. Tollite tollite· ſuſpendite matrē
cū filio. Non pcis proli. Nec parcas ꝛ michi. Tu
michi ſoli· mors eſto medela. Tunc ſūme gaude
rem ſi ſimul mori poſſem cū xp̄o filio meo. Dulce
eſt mori miſere· ſꝫ mors optata recedit. Ve michi
infeliciter precipue vēit mors michi· melius eſt
q̄ꝓ vitam ducere mortis· ſed a me miſera fugit et
me infelicem relinquit· cui multū ipſa mors opta
ta nūc eſſet. O fili care· o benigniſſime nate· miſe
re matris ſuſcipe preces· deſine matri nunc eſſe
durus qui cūctis ſemper fuiſti benignus. Suſcipe
matrem tecum in cruce· ut viuā tecum ſemper pꝰ
mortē· heu tu m̄ pr̄ en michi fuiſti ſponſus· tu m̄ fi
liꝰ· en m̄ omia eras. Nūnc orbor prē· viduor ſpon
ſo· deſolor ꝓle· omia pdo· o fili mi vltra quid faciā
Ve m̄ fili· quo vadā kariſſiē· vbi me vertā dile
ctiſſiē qd m̄ ſolatiū pñſſiē. q̄s m̄ de cetero ſbſidiū
ſolaciūqꝫ p̄ſtabit fili dilectiſſiē· oīa poſſibilia ſūt ti
bi· ſꝫ ſi nō vis ut moriar tecū: m̄ ꝛlinq̄ aliꝗ benig
nū ꝯſiliū. Cui dn̄s iā anxiꝰ ī cruce ocłis vultu in
tuēs de ioh̄e. apt. Mulier ecce filiꝰ tuꝰ. eāt ꝛ ipſe
ioh̄es pn̄s ꝛ vultu tr̄ſtis lacmās ꝛ ſēp plorās· ac
ſi dicēt o mī dilectiſſiā moll̄ ad fleđ ꝛ moll̄ ad dolē
đ tu ſcis ꝗ ad hoc veni carnē de te ſūpſi ut p crucis

patibulū ſanarem genus humanū. Quomō im
plebūtur ſcripture. Scis enim ꝙ oportet me pati
ꝓ ſalute generis humani. Die nāqꝫ tercia reſur
gam tibi et diſcipulis patenter apparebo. Deſine
flere. dolorem depone. qꝛ ad patrem vado ad glo
riam paterne maieſtatis aſcendo. Nūc gratulare
mecū. qꝛ inuenī nūc ouem que errauerat quā tam
longo tpe pdiderā. Moritur vnꝰ. ut inde viuat to
tus mūdus. vnius ob demeitū cūcti periere hoīes
Saluentur cūcti vniꝰ ob meritum. qd placet deo
patri quō diſplicꝫ tibi matˀ dilecta. Calicē quē de
dit michi pater non vis ut bibā illum. Noli flē mu
lier Noli plangē ſpecioſiſſima mater. non te deſe
ro. non te delinquo. tecum ſū. tecum ero omī tpe
ſeculi. Si ſcdm carnem ſubiaceo mortis imperio:
ſm diuinitatē ſum ego ⁊ fui ſemp impaſſibilˀ et im
mortalis. bene ſcis matˀ vnde ꝓceſſi ⁊ vnde veni
quarē ergo triſtaris ſi illuc aſcēdo vnde deſcendi
tēpus eſt ut reuertar ad eū qui miſit me. et quo
ego vado nō potes venirē modo venies aūt poſtea
Johānes qui eſt cognatꝰ tuus. de cetero ēputa
bitur tibi filiꝰ. curā habebit tui. et erit ipē ſolaciū
tibi. Inde ihesus iohānem intuitus dixit. Ecce mr̄
tua. ei ſeruies. Curā illius habe. eā tibi cōmendo
Suſcipe matrē tuam. ymo magis ſuſcipe me. Dū
hec dicerꝫ pauca iſti duo dilecti ſemper lacrimas
funderē non ceſſabant. tacebant iſti virgines ābo

Et pre dolore loq̄ non poterant. Iſti duo virgines
audiebāt criſtū loq̄ voce rauca. Et criſtū videbāt
paulatim morientē. nec ei poterant verbū reſpon
dere. q̄ videbant eum quaſi iam mortuū. Erāt eni
illi duo velut mortui. Vnde ſpūs eorum voces ex
primere non valebāt. Deficit namq̄ ſpūs eorū
et pdiderunt virtutē loquendi. Audiebant et tace
bāt. quia pre anguſtia loqui nō poterant. Solus
ille dolor luct⁹ q̄ remāſit amicus. Amabant flere
et flebāt amarē. Amare flebant. quia amare dole
bant. Nam gladi⁹ criſti aīas vtrorūq̄ trāſibat
tranſibat ſeu⁹. ſeue perimebat vtrūq̄. Que ma
gis amabat ſeuior flebat. ī mane mater ſenciebat
criſti dolorēs. virgo que gladiū eſt paſſa doloris
criſti moriētis vulnera matris erant criſti dolorēs
ſeui fuerunt tortores in aīa mr̄is. Mater erat deca
pitata p mortem filij. mente mater erat percuſſa
cuſpidis anxio telo. quo menbra criſti ſeruū fode
rūt iniqui. ipſa erat quā magn⁹ dolor tenebat in
mēte ei⁹ creuerant immēſi dolores. nec poterant
extra refūdi int⁹ atrociter ſeuientes. dolores na
ti aīaz gladiabāt in carne criſti ſoluebāt debitum
mortis qd̄ ḡui⁹ erāt q̄p mori aīe mr̄is. comēdata mr̄e
iohī. dixit ih̄s ſitio. et dederūt ei q̄ crucifixerūt eū
acetū cū felle mixtū. et dū guſtaſſ3 noluit bibere. ſ3
dixit cōſūmatū ē et exclamauit voce mag̃ hely hely
lamazabathanī hoc ē de⁹ me⁹ de⁹ me⁹ ut quid de

reliquiſti me. Et ſic emiſit ſpm̄. tūc tremuit terra
ſol ſua luīa clauſit mēbant poli. dolebāt ſidera cū
cta omnē ſuū ſplendorem amiſit luna dolēdo receſ
ſit ab alto ethere fulgur. ſcindūtur duri lapides.
ſcindūtur faſtigia tēpli. Cogitaē lib3 q̄ȝtus dolor
etiā tunc fuerit matri cū ſic dolebāt que inſēſibi
lia erāt. nec lingua loqui nec mēs excogitare pōt
quanto doloē tunc anima marie tenebat. Juxta
crucē ſtabat iā emortua mater que illū ↄcepe rat
de ſpū ſancto. Vox non erat illi dolor abſtulerat
vires. immo ſtrata iacebat pallēs aīa. viuens vi
uebat moriēs. viuēs mortua erat. ibat. ſtabat do
lens ſeuo ↄfecta doloē. expectās corpus criſti de
poni de cruce ⁊ plorabat dicens. Reddite miſere
matri corp9 velut exaīe ↄpleſtis vota extinctū de
ponite matri. Deponite illū. deponite illū queſo m̄
ut hēam mecū eius exaīe corp9 m̄ ſolamen. vel ſal
tem ſic defunctū. Juxta crucē ſtabat maria cōſide
rans vultu benigno xp̄m pēdentem in crucis ſtipi
te ſeuo. pedib3 q3 tenſis man9 in altū leuabat am
plectēs crucē ruēs ī oſcula ei9. q̄ pte xp̄i ſangs ⁊
vnda manabat. quo ut poterat ſurſū ſi etiā vole
bat tangē man9. voluit āplecti xp̄m in alto pendē
tem. S3 man9 inde tenſe in ſe cōplexe rigebāt ſe le
uans a terra ſurſū erigebatur ad xp̄m. O q̄ȝ ma
le illi tūc erat graui9 illi erat vita viuere tali quē
mortis gladio ab ipīs ſeuo necari. Itē vir nobil

q̄dā noie ioſeph· q̄ eāt diſcipul⁹ ei⁹ occult⁹· cōfi
dētet tñ iuit ad pylatū poſtulās ſibi dari corpus
iħu· Quo cōceſſo vōuit ad ſe quēdā viꝝ ſapiētē
ꝛ parit̄ diſcipulū iħu occulte noie nicodemū ꝛ ve
nerūt ad locū vbi erat iħs· Quos ut vidit mat̄
ei⁹ volētes eū deponē de cruce· q̄i de morte ꝯſurgēs
reuiuiſcebat ſpūs ei⁹· ꝛ qđ poterat i miniſteriū
adhibebat· vn⁹ clauos ex maib; trahebat· ne ca
der; corp⁹ illi⁹ exanime· alter ſuſtētabat· Stabat
maria brachia leuās i altū· ꝛ caput man⁹ q; de
pēdētia ſupra pect⁹ xp̄i trahebat ipſa ſuū· Quem
cum actingere valebat· in oſculis ꝛ amplexibus
ruens de ſuo kariſſimo filio ſaciari non poterat·
Sed dum de cruce in terram depoſitum fuit ſupra
ruens pre incontinentia ꝛ immenſitate doloris q̄i
mortua ſtetit· ꝛ tranſire nō poſſe viſa eſt· Stabat
ad caput ſui crucifixi filij mī maria· lacrimis faciem
ei⁹ rigās per diuerſa torq̄batur ſuſpiria quotiēs
caput ꝛ amariſſiē plāgēs ſe ad ceruicē maib; p̄cu
tiebat dicēs· o mī meſta· o dulcis v̄go q̄ feciſti· o
fili dilectiſſiē q̄re te iudei crucifixerūt i gremio enī
mō te mortuuū teneo t̄ſtiſſiā ē mī tua· o fili mī q̄
iſta mī tua miſeā· ve m̄ fili mī vbi ē ei qđ i natiui
tate tua habui· ve m̄ iq̄ tā t̄ſtitiā ꝛ dolorē cōuſū ē
gaudiū meū· fili mī n̄l aliud ēſtat n̄ ut me int̄ficiā
quia plus viuere non poſſum· Succurre michi·
et tuum ſanctum ſpiritum in me refunde· Inde

veto maxillas oculos qꝫ simꝉ ⁊ nasum oraqꝫ fre quētius osculabatur ipsiꝰ. Lacrimaꝝ tanta vbtas effluxerat ut carnē cū spiritu omnem in lacrimas resolui putares. rigebat cum lacrimis exti cti filiꝫ corpꝰ depositum. qđ seruat. lapidemqꝫ madebat. Alia facta obprobriaqꝫ reuocabat ad mētem. quis vel qualꝭ fuerat quē ipsa virgo ꝯcepat sine libidīe. ⁊ pepit sine doloē qui erat omē quod ipsa viuebat tāꝗ̄ deus ⁊ dn̄s suus filiꝰ eius. ⁊ sic male ei erat sicut esse poteāt ⁊ esse decebat. Vnde maria dicebat. dic fili mi dulcissime. dic amor vnice. vita mee aīe. Amor meꝰ. singulare gaudium vnicū solatiū. quare sic dolere me pmittis. Cur tā longe factꝰ es a me deꝰ meꝰ cōsolās aīaꝫ meā. Respice ī me ⁊ miserē mei. da impiū filie tue ⁊ saluū fac virgīeꝫ matrē tuā. Dū ioseph ⁊ nicodeꝰ dn̄m deponerent in sepulchro. volebat matꝭ mesta sepeliri cū filio. Hec erat inmixa sup dilectū suum āplectens illum cū omī amoris dulcedine deosculās dicebat. Miseremini mei miseremini mei saltem vos amici mei illum adhuc paululum relinquite michi ut fatiem illius subtracto velamiē videam. ut aliꝗ̄tulum videndo ipsū cōsolari possim Nolite eum tam cito tradere sepulture. date illū misere matri sue ut hēam illū mecū. vel saltē mortuum. Aut si eum ponitis ī sepulchro. me miserā sepelite cū illo. quia post illum semper male erit

michi illum ponebant illic in ſepulchro. ⁊ maia
trahebat eū ad ſe. Illa volebat illū retinē. illi vo
lebant tradere ſepultuē. Omīs eum ſic amaiſſime
flebāt. ut quiſꝙ eoꝝ nō poſſet ad plenum verba
formaē. Videbāt enim matrē omni ſolacō deſtitu
tā. ⁊ ſup illam pociꝰ ducebāt planctū ꝙ ſup extin
ctū dn̄m ſuū. Maior ille dolor fuit de mr̄is doloē ꝙ
fuerat de ſui dn̄i morte. fiebat luctꝰ quocūqꝫ trāſi
bat. maria ploābat. Plorabāt omnes ambulan
tes cū illa. flebant ergo cuncti miſerātes ⁊ p̄ do
loē gemētes. Et ſic dn̄m vite ⁊ mortis ſepulture
dederunt.

¶ Explicit tractatus beati Bernhardi de plan
ctu beate Marie.

LANDES- UND STADT- BIBLIOTHEK DÜSSELDORF

Universitäts- und
Landesbibliothek Düsseldorf